

DELS WIKIS ALS PEARLTREES. ORGANITZAR UN ESPAI D'ENSENYAMENT/APRENTATGE COL-LABORATIU ON-LINE AMB NOVES EINES I NOUS FONAMENTS TEÒRICS

Jordi Simon i Llovet Universitat Ramon
Llull. Facultat de Psicologia, Ciències de
l'Educació i l'Esport
Jordisl@Blanquerna.url.edu

Elisabeth Alomar i Kurz Universitat Ramon
Llull. Facultat de Psicologia, Ciències de
l'Educació i l'Esport
elisabethak@Blanquerna.url.edu

Resum

Experiència i conclusions de l'ús de l'eina Pearltrees com a entorn col·laboratiu d'aprenentatge i contrastar-la amb una altra eina d'aprenentatge cooperatiu com són els Wikis. L'experimentació es va fer en el mòdul de 6 crèdits ECTS "Utilització didàctica de les Tecnologies de la Informació i la Comunicació i Internet" que s'ha cursat als estudis de Mestre en Educació Primària els cursos 2011/12 i 2012/. A aquesta experiència també s'han incorporat altres eines i dinàmiques com per exemple el Personal Learning Environment (PLE) dels estudiants que s'han incorporat als nostres centres d'ensenyament a partir de les teories connectivistes.

Comunicació

Són tres els objectius que es persegueixen en aquesta comunicació i que ens serviran de guia per al seu desenvolupament.

En un primer moment, reflexionem entorn de com els nous corrents de pensament lligats als entorns digitals i al jove del segle XXI transformen els plantejaments establerts de l'ensenyament i de l'aprenentatge. Aquest apartat és el fonament teòric en el qual es recolza el treball.

En un segon moment, exposem i valorem l'experiència feta a la Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i l'Esport Blanquerna de la Universitat Ramon Llull en el marc del mòdul de 6 crèdits ECTS "Utilització didàctica de les Tecnologies de la Informació i la Comunicació i Internet" (d'ara endavant UDTIC) que s'ha cursat als estudis de Mestre en Educació Primària els cursos 2011/12 i 2012/13.

Per concloure identifiquem les diferències entre els entorns Wiki i l'entorn Pearltrees, atès que ambdues eines s'han experimentat i en podem mostrar així l'evolució.

Pel que fa als nostres estudiants, constatem que avui en dia són diferents dels de fa uns anys. En la seva major part formen part dels anomenats *millenials* (Howe & Strauss, 2000), coneguts també com a generació Y. Són persones nascudes en l'era digital, que els agrada estar connectats permanentment amb el seu entorn social. Els agrada treballar de forma col·laborativa i en grup. Per a ells no hi ha altra informació que la que rau a la xarxa on el format principal és l'hipertext. Potser aquesta és una de les raons per les quals han desenvolupat un pensament no lineal i una rapidesa a fer la lectura transversal i així poder explorar a gran velocitat la informació. Sembla clar que són més gràfics que textuals. Les tecnologies també han evolucionat i avui treballem en entorns més rics, gràfics i versàtils

impensables fa tan sols 10 anys. A la darrera dècada es van fent presents cada cop més una sèrie de teories com el connectivisme (Siemens, 2004) i el seu concepte de Personal Learning Environment (d'ara endavant PLE) o el sharisme (Mao, 2008) que proposa un nou model de societat basat en el lliure accés al coneixement. Aquests corrents es preocupen per com han de ser les metodologies d'ensenyament/aprenentatge a l'era digital i sembla, per tant, recomanable tenir-les presents en el moment d'organitzar i treballar amb els joves d'avui en entorns col·laboratius on-line.

Fa força anys que als estudis de magisteri de la Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i l'Esport Blanquerna, estem preocupats per incorporar sistemes d'ensenyament col·laboratius en entorns on-line a la nostra metodologia d'ensenyament-aprenentatge, ja que creiem que són entorns d'ensenyament/aprenentatge no tant sols actuals sinó també de futur. Com a precedent seu més llunyà podem citar l'experiència "Off-aula" (Garreta & Simon, 1996) el curs 1994/95 feta a partir de grups de treball creats a les antigues BBSs (Bulletin Board System) o el projecte "Wikiant" que vam presentar en aquest mateix congrés l'any 2009 (Alomar et al., 2009) i que actualment segueix encara actiu en diferents versions.

Tenint present aquestes experiències vam dissenyar i organitzar la docència del mòdul UDTIC tenint com a punts forts:

- A. La creació d'un espai col·laboratiu on-line amb el programa Pearltrees en substitució dels Wikis utilitzats fins ara. Sense negar l'èxit evident que ha tingut la Wikipedia, la qual funciona amb el mateix software que nosaltres utilitzàvem per crear els Wikis amb els que impartíem les assignatures, vam pensar que aquesta no havia evolucionat gaire i oferia alguns problemes, com per exemple: la utilització d'una interfície poc gràfica i poc atractiva, poca o nul·la adaptació als nous dispositius, com per exemple les tablets o els smartphones, la impossibilitat d'edició simultània, etc. Després de provar diferents eines ens vam decantar pel Pearltrees (<http://www.pearltrees.com>), que és un entorn gràfic que permet recollir, agrupar, classificar, relacionar i compartir tot tipus de documents penjats a la xarxa, a més de tenir versions per a diferents dispositius i un ús més senzill que el dels Wikis.
- B. Ajudar els estudiants a crear i desenvolupar en obert el propi PLE i complementar així l'espai col·laboratiu. Fins aquest moment ens havien preocupat molt les dinàmiques que els estudiants establien per treballar de forma col·laborativa, però deixàvem de banda, segurament per falta de propostes teòriques fermes, el seu treball personal i sobretot la forma com aquest es desenvolupava en l'entorn digital i en xarxa a l'actualitat. Per aquest motiu, en el mòdul UDTIC vam treballar el concepte PLE i vam convidar els estudiants a desenvolupar cadascú el propi. Una bona definició de PLE és: "*Concebimos un PLE como el conjunto de herramientas, fuentes de información y actividades que cada persona utiliza de forma asidua para aprender*" (Adell & Castaneda, 2010, p. 7) Per poder-lo treballar amb els estudiants, vam fer-ho en tres moments que es corresponen amb les tres parts del PLE. És a dir, en un primer moment vam treballar la recollida, valoració i publicació d'informació rellevant de la xarxa, i cada estudiant va establir el propi sistema per a, per exemple, emmagatzemar, classificar i compartir webs d'interès. En un segon moment, cada estudiant va crear el propi espai on publicar les reflexions acadèmiques, els treballs, etc. i finalment, un tercer moment en el que cada estudiant va començar a definir la seva Personal Learning Network (PLN) de manera que poguessin tenir una xarxa de persones amb les quals compartir les pròpies cerques i reflexions i de les quals poder aprendre o també poder formular dubtes, etc. Cada estudiant va decidir integrar-se i treballar en una o varies xarxes socials a fi d'anar creant un cercle professional de valor per als seus interessos actuals i futurs.

- C. Oferir un sistema d'avaluació transversal i heterogeni. L'avaluació dels estudiants es va aplicar en diferents moments del mòdul, vam fer servir diferents eines i els mateixos estudiants van ser partícips actius de la pròpia avaluació. Per posar un exemple, vam fer una avaluació final que va consistir en un relat de l'aprenentatge fet pels estudiants i que van elaborar al llarg de tot el mòdul. Un altre exemple és el fet que els estudiants també van avaluar els seus companys quan aquests es feien càrrec de sessions didàctiques a l'aula establint així una co-avaluació.
- D. Potenciar la participació de l'estudiant en el disseny dels continguts a impartir i també en la seva docència. Per als connectivistes és essencial que els estudiants participin en tot moment en el procés d'ensenyament/aprenentatge i per això, aprofitant l'entorn Pearltrees, vam iniciar el curs amb una sèrie de dinàmiques en les quals els estudiants i també el professor van participar, ja fos fent una cerca de temes interessants per treballar al mòdul fins a destriar quins serien més adequats per a ser aprofundits. De tots aquests, tant el professor com els estudiants (en diferent mesura) es van fer càrrec de la pròpia docència. Així doncs, una part dels continguts del mòdul van ser desenvolupats pels mateixos estudiants mitjançant dinàmiques tant presencials com virtuals.

Per poder avaluar l'experiència vam recollir l'opinió dels estudiants mitjançant un formulari al final del curs i també vam contrastar una posada en comú. El professor va recopilar dades sobre el funcionament del mòdul per mitjà de l'observació directa i de les pègtes deixades en els ginyes digitals utilitzats.

Per les limitacions pròpies de l'espai d'una comunicació, no en podem oferir els resultats, però podem destacar algunes de les conclusions a les quals vam arribar:

- Els estudiants se senten còmodes i motivats quan els integres en el disseny i la docència de les matèries a treballar.
- En oferir entorns gràfics facilites els canvis en les estructures de continguts i la participació.
- Els estudiants, avui en dia, participen intensament en els entorns d'ensenyament/aprenentatge on-line.
- Els estudiants consideren que desenvolupar un PLE és beneficiós per a la seva formació actual i futura i per a la seva imatge professional a la xarxa, la qual cosa els pot facilitar l'obtenció de feina i millorar la relació amb companys, família i estudiants.
- Els estudiants els senten més segurs si entre els instruments d'avaluació s'incorporen eines de co-avaluació.

Com ja hem esmentat en el punt anterior, vam substituir els wikis pel Pearltrees per crear l'entorn d'aprenentatge col·laboratiu del mòdul. De les moltes diferències entre els wikis i el Pearltrees podem enumerar:

- El Pearltrees té més facilitat d'ús sobretot a l'hora de crear estructures d'informació ja que les perles i els arbres de perles els anem lligant entre si utilitzant només el ratolí, en canvi crear pàgines dins els wikis, crear els seus menús i links és més complex.
- Pearltrees és un entorn més gràfic i flexible, motiva més els estudiants i els facilita la feina.
- Els alumnes esmercen menys temps a aprendre a fer servir els Pearltrees que no els Wikis

- Un desavantatge de Pearltrees seria que no facilita el desenvolupament del discurs escrit, ja que l'eina d'escriptura (les notes) no és tant potent com els Wikis. En aquest cas cal recórrer a eines externes com el Google Drive.
- El Pearltrees no facilita tant l'avaluació dels estudiants com ho fan els entorns Wiki amb els historials.
- Quan creem un Pearltree, ho fem dins el mateix entorn en el que la resta d'usuaris ha creat altres estructures d'informació i això facilita la cerca d'informació dins el propi entorn i ens permet agafar perles d'altres usuaris i, com és lògic, altres usuaris poden agafar perles nostres. També ens permet comentar-les.
- Pearltrees disposa d'eines de xarxa social per a compartir la informació tant dins com fora de l'entorn.

Conclusions i prospectiva

La principal conclusió a la qual arribem després de tot el que acabem d'exposar i també arran de les experiències esmentades, és que l'ús d'entorns d'aprenentatge on-line ja siguin col·laboratius o no i la utilització de la xarxa com a font d'informació aporta millores en els processos d'ensenyament/aprenentatge a la universitat. És més, aquests són aquí i sembla que continuaran amb nosaltres per molt de temps, per això des de la nostra perspectiva se'ns fa difícil imaginar professors que en l'era digital d'avui no tinguin present en major o menor mesura els nous entorns i les noves teories d'ensenyament/aprenentatge, i que al nostre entendre són més properes a les maneres de ser, pensar i relacionar-se dels joves.

En conseqüència, és important continuar la recerca de dinàmiques que ajudin el docent a millorar els processos d'ensenyament/aprenentatge a partir d'ensenyar i aprendre en entorns col·laboratius on-line.

Creiem que una bona línia a seguir en un futur proper és, des de totes les àrees, propiciar que els estudiants desenvolupin el seu Personal Learning Environment que serà el que els permetrà seguir aprenent al llarg de tota la vida.

A les nostres universitats els joves de la generació Z (nascuts a partir de 1996) ja hi estan començant a accedir. Uns joves que són aquells que des que van néixer han tingut accés a la xarxa i que no entenen la vida sense estar connectats. De ben segur que els nous trets d'identitat d'aquests joves ens hauran de fer replantejar moltes altres coses en relació a les dinàmiques d'ensenyament/aprenentatge.

Per acabar un agraïment als companys d'àrea: Xavier Àvila, Jorge Coderch i Miquel Àngel Prats que van col·laborar en el disseny inicial d'aquest mòdul, en el disseny del pla d'estudi i als estudiants que han participat de l'experiència de manera activa i a voltes entusiasta.

Referències

Adell, J., & Castaneda, L. (2010). Los entornos personales de aprendizaje (PLEs): Una nueva manera de entender el aprendizaje. In R. Roig, & M. Fiorucci (Eds.), *Claves para la*

investigación en innovación y calidad educativas (pp. 19-30). Alcoy: Marfil-RomaTRE
Universita degli studi.

Alomar, E., Calabuig, F., Martí, M., Pérez, M., Simón Ibars, Q., & Simon Llovet, J. (2009). El wiki: Un nou entorn afavoridor del treball en grups d'aprenentatge cooperatiu . *II Congrés Internacional UNIVEST 09: 'Claus Per a La Implicació Dels Estudiants a La Universitat'*. Girona.

Garreta, F., & Simon, J. (1996). El projecte 'off-aula' i la riquesa de les contradiccions . *Balma. Revista De Didàctica De Les Ciències Socials*, (5), 81.

Howe, N., & Strauss, W. (2000). *Millennials rising: The next great generation*. New York: Vintage Books.

Mao, I. (2008). Sharism: A mind revolution. Retrieved gener, 2013, from <http://freesouls.cc/essays/07-isaac-mao-sharism.html>

Siemens, G. (2004). Connectivism: A learning theory for the digital age. elarnspace (weblog). Retrieved 05/10, 2011, from <http://www.elearnspace.org/Articles/connectivism.htm>

Qüestions i consideracions per al debat

- Calen idees i voluntat per integrar el PLE a la docència d'una manera natural i continuada.
- Un canvi a una tecnologia superior sempre està justificat en el món educatiu pel fet d'adaptar-nos a les últimes tendències o és preferible fer servir tecnologies més antigues i fins i tot obsoletes si s'ajusten millor als nostres objectius?
- Quins mecanismes podem establir a les universitats i escoles per fer que els estudiants participin més en el disseny de les matèries i la seva docència?
- El canvi des d'entorns més textuais a entorns més gràfics, beneficia o perjudica l'aprenentatge. A la universitat hem d'utilitzar recursos més discursius ja que impliquen un major aprofundiment en les matèries?
- Com vivim els docents el nostre canvi de rol docent?